

Družbena kohezivnost

(dr. Frane ADAM (vodja), dr. Borut RONČEVIĆ, dr. Matevž TOMŠIČ)

I. Splošni del

Trendi

Za družbe, ki so integrirane, inkluzivne in solidarne, pravimo, da so kohezivne družbe. Pravzaprav bi morali reči, da gre za družbe, ki bolj ali manj uspešno obvladujejo probleme dezintegracije, izključenosti in ki poznajo določene mehanizme solidarnosti. Takšne družbe ne spodbujajo neproduktivnih konfliktov in lažje dosegajo bazično soglasje o razvojnih prioritetah.

Družbena kohezivnost je povezana a) z vlogo socialne države, ki preprečuje (preveliko) družbeno neenakost in s tem izključenost; b) s čim nižjo stopnjo družbene anomije, ki se izraža v pojavih, kot so kriminaliteta, odvisnost od drog in alkohola, samomorilnost itd.; c) z razvitostjo civilne družbe, ki omogoča aktivno participacijo v nevladnih organizacijah in solidarnost; in d) obstojem neformalnih omrežij bodisi na prijateljski, kolegijalni ali sosedski podlagi, v katera so vpeti posamezniki in ki jim omogočajo občutek pripadnosti in emotivno varnost. Pri tem lahko rečemo, da igrata osrednjo vlogo prvi dve komponenti (vloga socialne države, anomični pojavi oz. njihovo obvladovanje) medtem ko slednji dve (civilna družba, neformalna omrežja) lahko smatramo kot dodatni pojasnjevalni komponenti družbene kohezivnosti. Obenem pa se ti dve komponenti prepletata oz. prekrivata s pojmom socialnega kapitala. V bistvu to pomeni, da sta kohezivnost in socialni kapital dve, med seboj tesno povezani (vendar pa ne identični) kategoriji.

Kohezivne so torej tiste družbe, ki skrbijo za družbeno pravičnost v smislu zagotavljanja podobnih startnih možnosti in hkrati preprečujejo razmah izključenosti, zaradi česar je tudi stopnja družbeno disfunkcionalnih aktivnosti ljudi oz. družbene dezintegracije relativno nizka. Seveda se med različnimi deželami sveta to stanje bistveno razlikuje. Če pogledamo na seznam držav, ki so v OZN-ovih letnih Poročilih o človekovem razvoju razvrščene glede na t.i. »indeks človekovega razvoja« (Human Development Index,

HDI), ki kombinira tako socialne kot ekonomske indikatorje, so na vrhu dežele zahodne Evrope (članice EU in nekatere druge, npr. Norveška, Švica in Islandija), ZDA, Kanada, Avstralija, Nova Zelandija ter Japonska.

Zaradi kompleksnosti in multidimenzionalnosti koncepta družbene kohezivnosti je težko določati dolgoročnejshe trende na tem področju. Vendar v splošnem – z določenimi izjemami – velja, da so najrazvitejše moderne družbe tudi tiste, ki se najbolj odrežejo tudi s stališča različnih vidikov kohezivnosti, ki jih merimo z indikatorji, kot so npr. razmerje dohodkov in porabe (npr. med 20% najbogatejših in 20% najrevnejših), število samomorov na število prebivalcev ali aktivno članstvo v skupnostno naravnanih nevladnih organizacijah.¹ Pri tem (tj. z visoko stopnjo kohezivnosti) izstopajo predvsem skandinavske dežele (Danska, Norveška, Švedska in Finska) in dežele Beneluxa – države z močno in razvitimi mehanizmi socialnega partnerstva, ki po eni strani preprečujejo družbeno izključenost, po drugi strani pa blažijo konflikte med različnimi družbenimi skupinami. Za tranzicijske družbe velja, da obstajajo precejšnje razlike glede svoje kohezivnosti, je ta v nekaterih (npr. Slovaška²) zelo visoka, v večini pa je relativno nizka.

V zvezi z družbeno kohezivnostjo je v okviru Evropske unije opazen trend naraščajočega zavedanja pomena le-te za razvoj Unije. Socialne razlike so namreč v večini njenih članic predvsem v 80. letih in prvi polovici 90. let povečale, poleg tega še vedno obstajajo dokaj velike razlike med državami oz. regijami. Zato predstavlja pomemben cilj Unije zmanjševanje različnih oblik neenakosti in izključenosti. Pri tem družbena kohezivnost ni cilj sam po sebi, ampak pomemben dejavnik razvojne uspešnosti na različnih področjih, tudi ekonomskem. Kot namreč piše v poročilu Evropske komisije iz leta 2001 (Report on Economic and Social Cohesion), so »tiste regije, ki niso zmožne mobilizirati ekonomskega potenciala velikega dela populacije, prikrajšane na vedno bolj kompetitivnem globalnem trgu, medtem ko lahko socialne razlike povročijo nezadovoljstvo ali celo nemire, kar lahko škoduje gospodarskemu razvoju.«

---

¹ To so indikatorji, ki so jih Adam in sodelavci (2004, v pripravi) v svojem modelu razvojnih indikatorjev uporabili za določanje stopnje družbene kohezivnosti .

Rečemo lahko, da stanje glede različnih vidikov družbene kohezivnosti v Sloveniji ni enoznačno. Pri neenakosti se objektivni kazalci in subjektivna vrednotenja med seboj razlikujejo. Slovenija sodi glede na empirične podatke (denimo Ginijev koeficient neenakosti ali razmerje v dohodkih ali potrošnji med 20% najbogatejših in 20% najrevnejših) med države z relativno nizko stopnjo neenakosti. Primerljiva je z nekaterimi srednjeevropskimi državami, kot so Slovaška, Češka in Madžarska; v primerjavi s članicami EU je nekje v sredini – manj egalitarna kot skandinavske države, a bolj kot npr. Velika Britanija, Irska, Nemčija in mediteranske države (vir: *Human Development Report 2003*). Tudi glede splošne kvalitete življenja, ko jo meri »indeks človekovega razvoja«, je Slovenija uvrščena v skupino visoko razvitih držav in sicer na 29. mesto (na tem mestu se nahaja že nekaj let) med 175 državami – resda za vsemi članicami EU, a pred vsemi ostalimi tranzicijskimi državami. Kljub temu pa velika večina Slovencev ocenjuje stopnjo neenakosti kot občutno previsoko, pri čemer narašča delež ljudi, ki se s tem strinjajo. Glede stopnje revščine izračuni kažejo, da se je leta 1999, v primerjavi z letom 1993, revščina oseb rahlo povečala (s 13% na 13,6%), od leta 1997 pa se zmanjšuje.³ Globina revščine pa se je, v primerjavi z letom 1993, zmanjšala.⁴ Podatki tudi kažejo, da bi bila (po izračunih SURS) stopnja tveganja revščine za 6,9 odstotnih točk višja, če prebivalstvo ne bi imelo na voljo socialnih transferjev, ter da je stopnja tveganja revščine med ženskami še vedno višja kot med moškimi (vir: Poročilo o človekovem razvoju 2002/2003).

Podatki evropskega statističnega urada Eurostat kažejo, da sodi Slovenija v skupino držav z najnižjo stopnjo dohodkovne revščine v Evropi. Tako je leta 1999 delež ljudi, ki živijo pod pragom revščine (tj. ki živijo v gospodinjstvih z dohodki pod 60% mediane ekvivalentnih razpoložljivih dohodkov), znašal 11%. Tovrsten delež je bil manjši le na

---

² Vendar pa je v primeru Slovaške treba povedati, da nekateri nedavni dogodki, predvsem revolt romske populacija, ki se čuti izrazito deprivilegirano, kažejo na razdeljenost družbe na etnični osnovi in izključenost določene skupine (tj. Romov), kar postavi zgornjo oceno v nekoliko drugačno luč.

³ Gre za relativni koncept revščine, kjer je prag tveganja revščine enak 60% mediane ekvivalentnih denarnih dohodkov (enota porazdelitve in analize je posameznik).

⁴ Prag revščine je leta 1999 znašal 58.291 SIT mesečno, revni pa so v povprečju razpolagali z 45.350 SIT mesečnih dohodkov, kar pomeni, da jim je primanjkovala dobra petina (22.2%) dohodka, da bi dosegli

Češkem (8%) in na Švedskem (9%), enak na Danskem, Nizozemskem, Finskem in v Nemčiji, povsod drugod (tj. v ostalih članicah in kandidatkah z vstop v EU) pa je bil večji.⁵

Pomemben vidik družbene (ne)enakosti predstavlja (ne)enakost med spoloma, se pravi razmerje glede dosežkov in posedovanja resursov med moškimi in ženskami. Tako je v omenjenem *Human Development Report* izdelan indeks GDI (*Gender Development Index*), ki označuje stanje glede enakosti med spoloma v posameznih državah. Slovenija je v tem poročilu uvrščena pravtako na 29. mesto glede na vrednot GDI. Tudi tukaj je pred vsemi postsocialističnimi državami, vendar pa zaostaja za vsemi članicami EU.

Glede družbene anomalije stanje variira glede na posamezne dimenzije. Določeni tovrstni pojavi, kot sta alkoholizem in samomorilnost, so na Slovenskem takorekoč tradicionalno prisotni. Tako smo Slovenci glede potrošnje alkohola na prebivalca med prvimi v Evropi, ta pa se je od začetka devetdesetih let po podatkih *Poročila o človekovem razvoju 2000-2001* še povečala.⁶ Samomorilnost (moških) je bila leta 1998 tudi nekoliko višja kot leta 1990, vendar pa je bila v nekaterih letih vmes (1991, 1993 in 1994) še višja. Tudi primerjalno gledano je stopnja samomorilnosti v Sloveniji izrazito visoka, saj se po podatkih *Human Development Report 2000* uvršča med države z največ samomori (tako pri moških kot ženskah) (61.9 na 100.000 prebivalcev). Precej se je povečalo število zapornikov, vendar pa se je zmanjšal delež mladoletnikov med njimi. Zmanjšalo se je tudi število umorov in ubojev, medtem ko je denimo število posilstev naraslo. Konstantno

---

prag; to imenujemo vrzel revščine, ki najbolj pojasnjuje globine revščine. Leta 1993 je vrzel revščine znašala 25.2% (vir: Poročilo o človekovem razvoju 2002/2003).

⁵ Seveda je potrebno poudariti, da ta indikator meri relativno stopnjo revščine (grede na splošno raven blagostanja), tako da podatki niso povsem primerljivi med seboj, saj so raven blagostanja med državami precej razlikuje. (Tako so tisti, ki dosegajo 60% mediane v državi z visoko povprečno kupno močjo prebivalstva, manj revni kot tisti, ki dosegajo isti delež v državi z nizko kupno močjo prebivalstva). Ti podatki so torej primerljivi, če imamo opraviti z podobno stopnjo blaginje (merjene npr. z BDP-jem na prebivalca, prirejenim na kupno moč). Toda tudi v tem primeru, tj. če primerjamo Slovenijo z dvema državama EU s podobnim BDP-jem na prebivalca – Grčijo in Portugalsko, lahko ugotovimo relativno nizko stopnjo revščine v Sloveniji (v teh dveh živi pod pragom revščine bistveno več ljudi – 21%).

⁶ Podatki o porabi alkohola se sicer med seboj razlikujejo. Po podatkih Ministrstva za zdravje je leta 2000 povprečen Slovenec nad petnajstim letom konzumiral 10.9 litrov čistega alkohola letno. Po podatkih iz poročila *Global Status Report on Alcohol* iz leta 2001, ki ga je pripravila Svetovna zdravstvena organizacija, je ta številka še višja, saj naj bi povprečen odrasel Slovenec na leto porabil več kot 15 litrov čistega alkohola, kar je največ med vsemi obravnavanimi državami.

pa od leta 1990 narašča število prekrškov zaradi mamil. Vendar pa glede stopnje kriminalitete lahko v splošnem vseeno rečemo, da velja Slovenija – tako v primerjavi z nekaterimi zahodnimi državami kot tudi z večino nekdanjih socialističnih držav – še vedno za dokaj varno državo (čeprav so določene oblike kriminala – denimo kriminal, povezan z drogami – v porastu).

Tudi o razvitosti civilnodružbene sfere je težko podati enoto oceno. Tako je po podatkih raziskave *European Values Survey 1999/2000* aktivna participacija v civilnodružbenih asociacijah, posebej tistih, ki so bolj skupnostno in solidarnostno orientirane in kot takšne za družbeno kohezivnost najbolj relevantne, v Sloveniji dokaj visoka – v vrhu evropskih držav. (Neplačano delo v asociacijah za pomoč starejšim, hendikepiranim in kako drugače deprivilegiranim opravlja 4.9% respondentov, v asociacijah, ki se na lokalnem nivoju ukvarjajo s problemi revščine, zaposlovanja, bivalnih razmer itd, pa 5.8%.) Vendar pa sta na drugi strani za sektor nevladnih organizacij sta značilni neustrezna struktura ter šibkost finančnih in organizacijskih resursov (*Nations in Transit 1998*). Tudi delež ljudi, zaposlenih v neprofitno-volunerskem sektorju (glede na delež celotne delovno-aktivne populacije), je v Sloveniji zelo nizek (0.7%) – nižji kot nekaterih tranzicijskih državah (Češki, Madžarski, Slovaški) (vir: *Johns Hopkins Comoparative Projects, 1998*).

Podatkov o neformalnih omrežij je zelo malo, tako da je težko oblikovati neko empirično podprto sliko stanja. Po podatkih iz omenjene raziskave *European Values Survey* glede količine časa, ki ga posamezniki preživijo s prijatelji in s kolegi, nekje na sredini obravnavanih držav. Nekateri kazalci (npr. stopnja zaupanja v sosede, ki je v Sloveniji relativno visoka) pa posredno kažejo na trend krepitve teh omrežij.

II. Programski del

Neenakost

V splošnem Slovenija ne sodi med države z visoko stopnjo neenakosti, kar pomeni, spremembe v socialni strukturi niso bile tako drastičnega kot v nekaterih drugih tranzicijskih družbah in da je v tudi tem času uspela ohraniti velik del blaginjskih sistemov, usmerjenih v preprečevanje (ali vsaj blaženje) neenakosti in socialne izključenosti. Vendar je treba resno vzeti zaznave javnega mnenja, ki pričajo o diskrepanci med »objektivnim« stanjem in subjektivno percepcijo neenakosti.

Vseeno to ne pomeni, da je tu stanje neproblematično. Izpostaviti velja velike regionalne razlike, kar pomeni, da so socialni problemi neenakomerno porazdeljeni med različnimi slovenskimi regijami. Obstajajo tudi elementi spolne neenakopravnosti, saj v povprečju ženske zasedajo slabše plačana (hierarhično) nižja delovna mesta (segregacija po spolu) kot moški, s čimer so zmanjšane njihove možnosti vpliva in moči, predvsem pa bode v oči odsotnost žensk na vodstvenih in vodilnih položajih, predvsem v politiki in gospodarstvu.

Slovenska vlada je v začetku leta 2000 sprejela *Program boja proti revščini in socialni izključenosti*, v letu 2003 pa je v sodelovanju z nevladnim sektorjem pripravila *Skupni memorandum o socialnem vključevanju*; (Joint Inclusion Memorandum); s čimer sledi strateškemu cilju Evropske unije, ki so zajeti v Lizbonski listini. Predvideni so bili nekateri kratkoročni ukrepi (ki se večinoma izvedeni): denarna socialna pomoč (ki pomeni 37% zvišanje pomoči najrevnejšim), državna in vdovska pokojnina, pravica do starševskega in očetovskega dopusta in nadomestilo zanj, povišani otroški dodatki za otroke enostarševskih družin, pravica do znižane neprofitne najemnine. Ukrepi na področju izobraževanja in zaposlovanja imajo dolgoročneje in predvsem preventivne učinke v smislu preprečevanja revščine in socialne izključenosti. Zato so nadaljnji ukrepi strategije socialnega vključevanja prednostno naravnani predvsem k naslednjim ciljem:

1. širitev možnosti za dvig izobrazbene ravni ter izboljšanje možnosti in vzpodbud za izobraževanje,
2. širitev možnosti za vključevanje brezposelnih v programe aktivne politike zaposlovanja,
3. zagotavljanje možnosti izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja in neodvisnega življenja oseb z invalidnostjo,
4. zagotoviti boljše možnosti za dostop do neprofitnih stanovanj in uvesti ustrežnejši način pomoči pri plačevanju najemnin.

Vlada je v luči uresničevanja tega programa sprejela sklep, da posamezna ministrstva, katerih delovanje vpliva na socialni položaj prebivalstva, skrbno preučijo vplive svojih ukrepov, ki bi utegnili poslabšati položaj dohodkovno najšibkejših (Vir: Poročilo o človekovem razvoju 2002/2003).

Obstajajo določeni indici, da mnoga razsežja neenakosti in revščine v Sloveniji niso poznana oz. so prikrita. Neenakost so običajno meri z razlikami v osebnih dohodkih, ne upošteva pa se ostalih oblik premoženja in kapitalskih dobičkov (vrednostni papirji, nepremičnine). To se izraža tudi pri politiki obdavčevanja, saj je razmerje med davčnimi prihodki iz bruto plač in dobička podjetij v Sloveniji največje med vsemi primerljivimi državami (vir: Revenue Statistics, OECD 1965-2001), kar pomeni, da uspe državi od kapitalskih prihodkov glede na plače bistveno manjši del prihodkov. Tako velik del razlik v dejanskem premoženju in socialnem statusu ostaja skrit. Po eni strani torej država intervenira v spodnji del socialne lestvice in s tem preprečuje večji razmah (absolutne) revščine, po drugi strani pa nekako privilegira tudi »nove bogataše« in poslovno elito. Problem je tudi v tem, ker ne obstaja bolj sistematična študija razslojevanja in socialnih ter premoženjskih razlik. Tu je družboslovje, zlasti sociologija, povsem odpovedalo. Predlagamo, da se spodbudi tovrstno raziskovanje in da se za začetek izdelata (na osnovi dostopnih sekundarnih podatkov) pilotsko študijo o dinamiki razslojevanja in socialno-političnih implikacijah tega procesa.

Drugi sklop vprašanj – ki pa tudi niso deležna večje raziskovalne pozornosti – pa se nanaša na (fiskalno) vzdržnost in funkcionalnost obstoječih socialnopolitičnih in

blaginjskih instrumentov in sistemov, od pokojninskega in zdravstvenega do izobraževalnega. V mnogih članicah EU se na tem področju najavljajo (ali pa so že v teku) velike spremembe. Globalizacija, konkurenčnost in demografski trendi še zaostrejujejo stanje in silijo k novim opredelitvam in opcijam. Omenimo naj alternativo, ki jo ponuja tzv. Tretja pot (Giddens), pri čemer pa nikakor ne gre za vmesno pot med socializmom in kapitalizmom (kot mnogi to zmotno razumejo), temveč za vmesno pot med neoliberalizmom in socialdemokratskim pojmovanjem države blaginje. Ta alternativa, ki gradi delno na (nadzorovani) privatizaciji, delno pa na večji odgovornosti posameznika (zlasti v smislu izobraževanja oz. dokvalifikacije) ter na močnejši vlogi civilne družbe oz. Tretjega sektorja (subsidiarnost) ponuja več kot neoliberalizem, vendar manj kot stara socialdemokracija. Tem konceptom in realnim procesom reform blaginjskih sistemov bi bilo treba posvetiti več analitične pozornosti.

Anomija

Vidimo lahko, da se glede anomalije stanje po posameznih vidikih razlikuje; tako je ponekod (še) dokaj zadovoljivo, ponekod pa precej zaskrbljujoče. Kot rečeno, sta ključna problema samomorilnost in alkoholizem, ki sta posredno povezana z nekaterimi drugimi fenomeni, kot je smrtnost v prometnih nesrečah, nekateri pojavi, kot je uporaba nelegalnih drog, pa je v občutnem vzponu.

Vsekakor je potrebno stremeti k zmanjševanju omenjenih anomičnih in dezintegracijskih pojavov. Ti pojavi namreč izrazito slabijo kvaliteto človeškega kapitala v družbi, saj se izgubljajo dragoceni potenciali (v primeru samomorilnosti se to dogaja dobesedno), zmanjšuje pa se tudi zaloga socialnega kapitala v družbi (npr. razmah kriminalitete prispeva k zmanjševanju medsebojnega zaupanja, ki je ena od temeljnih sestavin socialnega kapitala).

Glede na povedano nikakor ne gre zanemarjati politik in ukrepov za zmanjševanje različnih vidikov anomalije. Na nekaterih področjih ti že obstajajo – primer tega so razni

programi boja proti alkoholizmu in drogam pa tudi zakonske rešitve, usmerjene v zmanjševanje omenjenih pojavov.⁷

Ukrepi, ki bi jih veljalo posebej izpostaviti, so:

- 1.) namenjanje večje vloge nevladnih organizacij in skupin za samopomoč – tako, da bi bila uporabnikov ponujena možnost enakovredne izbire med različnimi opcijami, npr. odvajanja od drog,
- 2.) okrepljeno izobraževanje javnosti in določenih ciljnih populacij, kot je mladina, v smislu osveščanja o resnični naravi omenjenih pojavov (določene tovrstne aktivnosti že potekajo).
- 3.) integriranje znanj o različnih amoničnih pojavih z namenom ugotavljanja njihove medsebojne povezanosti (kar bo olajšalo celovit pristop k reševanju problematike družbene anomalije).

Vendar pa se je potrebno (podobno kot pri vprašanju krepitve civilne družbe in mnogih drugih vidikih socialnega razvoja) zavedati, da gre pri anomaliji za kompleksno in diverzificirano problematiko, kar pomeni, da imajo lahko ukrepi le posredne in dolgoročne učinke.

Civilnodružbena participacija

Problem civilnodružbene sfere oz. neprofitno-volunterskega sektorja v Sloveniji je njegova kadrovska in organizacijska šibkost. Zato te organizacije težko nastopajo kot relevanten partner nasproti državi, s čemer se zmanjšujejo možnosti za optimalno oblikovanje in implementacijo politik na različnih področjih v smislu doseganja potrebne

---

⁷ Tako Resolucija o nacionalnem programu na področju drog 2003-2008 (ki jo je leta 2002 pripravil Urad za droge) določa naslednje prednostne naloge: vzpostavitev ustreznega informacijskega sistema, povečanje deleža uporabnikov drog vključenih v programe (in oblikovanje preventivnih programov za osnovne in srednje šole), zagotoviti partnerski odnos med državnimi institucijami in nevladnimi organizacijami, evalvacija programov (do leta 2004), za katere je predvideno večletno financiranje, vzpostavitev koordinacijskega sistema za pripravo in izvajanje raziskav različnih vidikov uporabe drog, razvijanje sodelovanja na lokalni ravni, programi za pomoč zapornikov, ter uveljavitev celovitih ukrepov za preprečevanje dostopnosti drog na (ki zajemajo področja nadzora, preiskovalnih postopkov, zakonodaje itd.).

sinergije (civilnodružbeni akterji, ki se angažirajo glede konkretnih vprašanj, imajo pogosto več informacij in boljši vpogled v problematiko kot na državne institucije).

Zato je potrebno vzpostaviti sistemske pogoje za razvoj pluralistične civilne družbe, ki bi prispevala k krepitvi družbene kohezivnosti predvsem s tem, ko bi:

- 1.) sodelujočim državljanom dajala občutje smisla in jih usposabljala za vlogo aktivnih državljanov kot temeljnih nosilcev demokratičnega političnega življenja,⁸
- 2.) dopolnjevala državne ustanove pri opravljanju določenih dejavnosti (socialna pomoč, izobraževanje itd.) in s tem prispevala k večji raznolikosti storitev.

Vendar pa je to kompleksen proces, kjer je možna le t.i. kontekstualna intervencija države. Ni namreč dovolj le zagotavljanje večjih finančnih sredstev. To lahko namreč vodi v oblikovanje klientističnih omrežij na osnovi ideološke, osebne ali kakšne druge pripadnosti, ki pomenijo preplet civilne družbe z državo/politiko, ki prvo uporablja kot svoj podaljšek, in izločitve tistih civilnih asociacij, ki so bodisi interesno bodisi nazorsko »nekompatibilne«. Vendar je preprečevanje tovrstnih praks kompleksen proces, povezan tako z učinkovitim delovanjem institucij pravne države, odprtostjo in odgovornostjo političnih elit pa tudi nadzorom javnosti, za kar je potreben pluralen in profesionalen medijski prostor.

To seveda ne pomeni, državna pomoč (v določenih primerih tudi finančna) ni potrebna, vendar predvsem v obliki podpore ustvarjanju pogojev za njihov razvoj – npr. pomoč pri zagotovitvi infrastrukturi, izobraževanje ljudi itd – in v obliki koncesij za opravljanje določenih dejavnosti javnega pomena. Vendar pa je pri tem potreben temeljit nadzor tako nad izbiro organizacij, ki so predmet tovrstne pomoči, kot tudi nad finančnimi sredstvi, ki se jim namenja. (V zadnjem času se je namreč v javnosti pojavilo več primerov neprimerne poslovanja določenih tovrstnih organizacij, kar lahko vrže slabo luč na javno podobo celotnega sektorja.) Predvsem pa je potrebno v večji meri spodbujati razvoj civilne družbe preko aktivnega vložka državljanov, npr. skozi ustrezno davčno politiko,

---

⁸ V smislu t.i. intermediarnih institucij, o katerih govorita Berger in Luckmann (Modernost, Pluralizem in kriza smisla, Ljubljana: Nova revija, 1999).

ki jih bo omogočila, da del svojih davčnih obveznosti usmerijo na tista področja, na katerih vidijo svoj življenjski interes.⁹

Kot kratkoročni ukrep predlagamo študijo, ki bi analizirala pomen posameznih tipov nevladnih organizacij za krepitev družbene kohezivnosti ter evalvacijo s strani države financiranih programov, ki jih izvajajo te organizacije.

---

⁹ Ker je civilnodružbena sfera pomemben dejavnik ne samo na področju družbene kohezivnosti, ampak tudi na področju socialnega kapitala, so ukrepi za izboljšanje stanja podrobneje razdelani v podpoglavju o socialnem kapitalu.

Tematski sklop socialnih vidikov razvoja						
Razvojni Problem	Vsebinska opredelitev ciljev	Kvantifikacija ciljev	Dolgoročne usmeritve za dosego ciljev (10-letni horizont)	Konkretni kratkoročni ukrepi za dosego ciljev (2-letni horizont)	Nosilec ukrepa	Rokovnik
Podpodročje socialnega kapitala						
Civilna družba in sektor NVO je slabo razvita in ne prispeva h krepitvi socialnega kapitala.	Finančna, kadrovska in organizacijska krepitev nevladne sfere	-Delež populacije, ki je aktivna v nevladnih organizacijah -Finančno stanje NVO (kot % BDP) -Število študijskih krožkov (aktivacija lokalne skupnosti)	-Tesnejše povezovanje študentov in dijakov v NVO in prostovoljno delo -zakonodajne, davčne in simbolne spodbude za NVO ter krepitev študijskih krožkov	-Izvesti študijo o možnostih vključevanja v prostovoljno delo in drugih oblik izkustvenega učenja v NVO - oblikovati program izvajanja izkustvenega učenja -povečati davčne olajšave za donacije NVO -oblikovati možnost »donacij« dela v NVO - oblikovati program spodbujanja študijskih krožkov po vsej državi	MSZS MF	
Nizka stopnje socialnega kapitala onemogoča razmah timskega in projektnega dela ter mrežno organiziranost	Vzpodbujanje vrednot potrebnih za projektne, timske in mrežne oblike organiziranosti	Stopnja generalizirane zaupanja	-spodbujanje timskega dela in projektnih skupin na različnih področjih	- Izvesti študijo o timskega dela in projektnih ter mrežnih oblikah organizacij - oblikovati ukrepe za spodbujanje timskega dela in projektnega menedžmenta	MSZS MG	
Nehierarhične oblike medorganizacijskega povezovanja so slabo razvite	Krepitev nekapitalskega povezovanja podjetij med seboj in z okoljem	-Število podjetniških grozdov, ki jih spodbuja država -privatni delež financiranja RiR	-spodbujanje funkcionalnega povezovanja v podjetniške grozde in konzorcije	- Nadaljevati in okrepiti izvajanje ukrepov za spodbujanje razvoja podjetniških grozdov	MG	
Podpodročje družbene kohezivnosti						
Določene oblike socialne izključenosti in revščina določenega	Zmanjšanje revščine in socialne izključenosti	- Delež populacije, ki živi v revščini	- širitev možnosti za dvig izobrazbene ravni	- izdelava pilotske študije o dinamiki razslojevanja in socialno-političnih	MDDSZ MŠZŠ	

števila ljudi			-vključevanje brezposelnih v programe aktivne politike zaposlovanja - zagotavljanje možnosti izobraževanja, usposabljanja in neodvisnega življenja oseb z invalidnostjo - zagotoviti boljši dostop do neprofitnih stanovanj	implikacijah tega procesa		
Visoka stopnja alkoholizma; visoka stopnja samomorilnosti, porast uporabe drog;	Znižanje alkoholizma, samomorilnosti	- poraba čistega alkohola na odraslega prebivalca; - število samomorov na 100 tisoč prebivalcev	- nadaljnje uresničevanje politik in ukrepov za zmanjševanje posameznih anomičnih pojavov; - večja vloga nevladnih organizacij in skupin za samopomoč; - okrepljeno izobraževanje javnosti	- integriranje znanj o različnih anomičnih pojavov (z namenom ugotavljanja njihove medsebojne povezanosti)	MZ MŠZŠ	
Kadrovska in organizacijska šibkost NVO sektorja	Večja vključitev NVO v reševanje socialne problematike; vzpostavitev okolja za svoboden in pluralen razvoj civilnodružbene sfere	- delež sredstev, ki jih državljani namenijo za delovanje nevladnih organizacij; - število nevladnih organizacij, ki opravljajo storitve javnega pomena, in kvaliteta njihovih storitev	- pomoč države, predvsem v obliki ustvarjanja pogojev za razvoj civilnodružbene sfere (izobraževanje, infrastruktura, koncesije za opravljanje dejavnosti javnega pomena), - nadzor nad financiranjem nevladnih organizacij, - spremembe davčne politike, ki bo omogočila državljanom več iniciativnosti pri financiranju nevladnih organizacij	-izdelava študije, ki bo analizirala pomen posameznih tipov nevladnih organizacij za krepitev družbene kohezivnosti, - evalvacija programov, financiranih s strani države, ki jih izvajajo te organizacije	MF MŠZŠ	

